

Zoneringsmodel for Det danske Vadehav med henblik på etablering af en dansk naturpark Tipperne - Skallingen - Vadehavet

Af N. Kingo Jacobsen

Jacobsen, N. Kingo, 1975: Zoneringsmodel for Det danske Vadehav. *Geografisk Tidsskrift* 74: 68-69. København, juni 1975.

A differentiation in four zones of the Danish Waddensea as a first step to arrange a Nature Conservancy Area. Zone 1: totally protected area. Zone 2: very valuable, needs special care. Zone 3: integrational zone, land-use as today. Zone 4: border zone, development of economic activities.

Niels Kingo Jacobsen, Professor, dr. phil. Geographical Institute, University of Copenhagen, Haraldsgade 68, DK- 2100, Copenhagen Ø.

Det danske Vadehav omfatter i alt 836 km² og strækker sig fra den dansk-tyske grænse i Lister Dyb til Blåvandshuk. Det omfatter fire tidevandsområder, hvoraf det sydligste Lister Dyb's tidevandsområde (415 km²) med 66 % vader er en bugt, kunstigt skabt ved bygningen af Hindenburgdæmningen til Sild (11,5 km, 1927) og Rømødæmningen (10 km, 1949). Det begrænses mod Vesterhavet af halvøen Skallingen (18 km²) samt Fanø (56 km²) Mandø (6 km²) og Rømø (100 km²). Inden for området findes endvidere klitmarskøen Langli (1,3 km²), beliggende mellem Skallingen og Hjerting, og halligen Jordsand (20 ha), beliggende syd for Rømø midt mellem Hjerpsted og Listland. Det centrale og nordlige danske vadehav omfatter:

Juvre Dyb's tidevandsområde (130 km²), vader ca. 85 %.
Knudedyb's tidevandsområde (165 km²), vader ca. 78 %.
Grådyb's tidevandsområde (125 km²), vader ca. 60 %.

Af højsander bør først og fremmest nævnes Kore Sand (7 km²), der er beliggende sydvest for Mandø, nord for Juvre Dyb, samt Kiil Sand (2 km²) øst for Sønderho og Peter Meyer's Sand S. f. Fanø. Endvidere hører henholdsvis havsandene på såvel Rømø som Fanø (Søren Jessen's Sand) herindunder.

Landskabelementerne i øvrigt omfatter først og fremmest vaderne samt højsander, et landskab domineret af tidevand og vindstuvningsvekslinger. Det er endvidere stærkt præget af dyb, løb, render og prielsystemer, der opdeler området i naturlige enheder, og som er det pulserende miljøes dynamiske transportbånd, der foruden vandudvekslingen sørger for transporten af sedimenter, fødeemner m.m. Det er således et levende, amfibisk land-

skab med en flora og fauna tilpasset det specielle miljø.

Topografisk og biologisk er det et enestående landskab med fremragende kvaliteter. Klit- og marsklandsaberne dels på øerne og dels langs fastlandskysten er en integreret del af landskabskomplekset, der i dag henligger under forskellige udnyttelsesgrader. Ueberørte naturlandskaber findes dels på vaderne og især i de nye opvækstområder, ikke mindst højsandene, specielt i Juvre Dyb's og Knudedyb's område. Marskområderne inkluderer agerland og græsningsland, heriblandt store områder af kulturland, som bør underkastes særlige beskyttelses- og plejeforanstaltninger, hvis man ikke vil risikere en forringelse af områdets diversitet og kvalitet. Man bør derfor sikre området en naturlig udvikling.

Der forefindes i vadehavsområdet således en række økologiske kerneområder, hvortil der igen knytter sig zoner med flere slags og imellem ret intensivt drevne udnyttelsesformer. Området er kun tyndt befolket, groft set kan det siges, at øerne har en befolkningstæthed på ca. 10 pr. km² og marskområderne 0-1 pr. km². Det er et område, der rekreativt er attraktivt, og i sommerperioden 10-20 doubles indbyggerantallet på øerne, når overnattende gæster medregnes, eller 100 doubles på særlige sommersøndage, når 1-dags turisterne tages med.

Ud over rekreation og landbrug drives jagt, fiskeri og sejlads. Der foregår udnyttelse af sten, grus og sandforekomster, der findes militære øvelsesfelter, der foretages landvindings- og kystbeskyttelsesarbejder, hvortil kommer anlæg af færdselsvej til Mandø samt endelig bebyggelsen i området, dels helårs- og dels fritidshuse i de dertil udlagte sommerhusområder. Det vil være naturligt at pege på Det danske Vadehav som et område, hvis natur er af så unik en karakter, og som i dag henligger forholdsvis ekstensivt udnyttet og har en sådan størrelse, at det egner sig til at være indrettet som naturpark.

De ovennævnte mange anvendelser og forekommende fredninger inden for området gør en differentiering i udnyttelsesgrader eller naturlighedsgrader både rimelig og ønskelig. Som nævnt findes der rene naturlokaliteter og økologiske kerneområder, der naturligt bør samles i helt beskyttede zoner:

Zone I. Totalt reservat, dvs. at ovennævnte aktiviteter alle bør være forbudt. Dispensationer kan undtagelsesvis gives, nødvendige kystbeskyttelsesforanstaltninger og faciliteter for opsyn, forskningsarbejde m. m. må gennemføres i rimeligt omfang. Her udenom knytter sig naturligt

Zone II, der kan betegnes som meget værdifuld og bør nyde særlig beskyttelse. Det vil sige, at grusgravning er forbudt, og jagt, fiskeri og landbrug kun er tilladt som plejeforanstaltninger.

Zone III kan kaldes integrationszonen, hvor de forskellige aktiviteter, som udøves i dag, kan fortsætte, ligesom jagt, fiskeri, lystbådssejlads m. m. kan udøves i begrænset omfang.

Endelig er der zone IV, randzonen eller erhvervszonen, hvor det må være tilladt at følge erhvervsudviklingens krav.

En zonerings efter disse retningslinier er givet på følgende kort. Rimeligheden i en sådan opdeling er begrundet i følgende forudsætninger:

1. Der er tale om økologiske samfund af forskellig art inden for området. Det fører naturligt til varierende beskyttelses- og plejeforanstaltninger.

2. Forskellige mennesker stiller forskellige krav til områderne. Dette peger igen mod rimeligheden i en zonerings.

3. En zonerings er bedste mulighed for at formindske konfliktmuligheden mellem de forskellige interessegrupper. Det tillader en fortsættelse af traditionelle benyttelsesformer (land use typer) og giver mulighed for at skabe de nødvendige kompromiser.

4. Rekreativ udnyttelse af området vil på grund af den internationale turisme betyde et stadigt voksende tryk eller øget belastning, og her vil en zonerings give bedre muligheder for kontrol med udviklingen.

Det er på høje tid, at retningslinierne for denne zonerings følges op, hvis Det danske Vadehavs enestående natur skal sikres til glæde for fremtiden.

